Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 9. 2010, sp. zn. 29 Cdo 3375/2010, ECLI:CZ:NS:2010:29.CDO.3375.2010.1

Číslo: 41/2011

Právní věta:

Spor vyvolaný konkursem prohlášeným podle zákona č. 328/1991 Sb. soud projedná a rozhodne podle občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. prosince 2007, bez zřetele k tomu, že řízení o tomto sporu bylo zahájeno žalobou podanou po 1. lednu 2008, případně žalobou podanou po 1. červenci 2009. V době od 1. července 2009 jsou však v konkursním a vyrovnacím řízení vedeném podle zákona č. 328/1991 Sb. a ve sporech takovým řízením vyvolaných použitelná ustanovení občanského soudního řádu o doručování písemností a předvolávání k soudu (včetně nového důvodu zmatečnosti podle § 229 odst. 1 písm. h/ o. s. ř.) ve znění zákona č. 7/2009 Sb.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 29.09.2010

Spisová značka: 29 Cdo 3375/2010

Číslo rozhodnutí: 41

Číslo sešitu: 4

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Incidenční spory, Konkurs, Rozsudek pro uznání

Předpisy: § 114b o. s. ř. ve znění do 31.12.2007
§ 114b o. s. ř. ve znění od 01.07.2009
§ 118b o. s. ř. ve znění do 31.12.2007
§ 118b o. s. ř. ve znění od 01.07.2009
§ 432 odst. 1 IZ
§ 66a odst. 1 ZKV ve znění do 31.12.2007

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Rozsudkem ze dne 25. 1. 2010, vydaným jako rozsudek pro uznání, M ě s t s k ý s o u d v Praze rozhodl o žalobě z 9. 9. 2009 tak, že určil, že pohledávka žalobce (Z., spol. s r. o.) v celkové výši 4 474 362,90 Kč, přihlášená žalobcem do konkursního řízení vedeného u Městského soudu v Praze pod sp. zn. 60 K 38/2006, jako pohledávka druhé třídy, nevykonatelná a bez nároku na oddělené uspokojení, je po právu (bod I. výroku). Dále soud zavázal žalovaného (správce konkursní podstaty úpadce Ing. J. K.) zaplatit žalobci na náhradě nákladů řízení 10 600 Kč (bod II. výroku).

Soud uzavřel, že žalovaný se přes výzvu dle § 114b odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., občanského

soudního řádu, provedenou usnesením ze dne 25. 11. 2009, doručenou mu 2. 12. 2009, v určené třicetidenní lhůtě k žalobě nevyjádřil. Důvody, pro něž žalovaný požádal (podáním z 23. 12. 2009) o prodloužení lhůty, neměl soud za vážné. Proto soud uzavřel, že ve smyslu § 114b odst. 5 o. s. ř. se má za to, že žalovaný nárok uznal a podle tohoto uznání o věci rozhodl v souladu s § 153b odst. 3 a 4 o. s. ř.

K odvolání žalovaného V r c h n í s o u d v Praze rozsudkem ze dne 12. 5. 2010 potvrdil rozsudek soud prvního stupně (první výrok) a rozhodl o nákladech odvolacího řízení (druhý výrok).

Odvolací soud přitakal závěrům soudu prvního stupně. Dále neshledal opodstatněnou námitku odvolatele, že v incidenčních sporech je použití § 114b o. s. ř. vyloučeno. Potud zdůraznil, že žaloba byla podána 9. 9. 2009 a k tomuto datu znění § 114b odst. 1 o. s. ř. takové omezení ve vazbě na incidenční spory neobsahovalo. Odvolací soud uzavřel, že odvolací argumentace v dotčeném směru vychází ze staršího znění § 114b odst. 1 o. s. ř., vytýkaje současně dovolateli, že přehlédl i změnu § 118b o. s. ř., podle které jsou ze zákona koncentrována všechna sporná řízení (s výjimkami tam uvedenými).

Proti rozsudku odvolacího soudu podal žalovaný dovolání, jehož přípustnost opírá o ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., namítaje, že jsou dány dovolací důvody uvedené v § 241a odst. 2 o. s. ř., tedy, že řízení je postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (odstavec 2 písm. a/) a že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (odstavec 2 písm. b/) a požaduje, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Konkrétně dovolatel namítá, že:

1) Důvody, pro něž požádal o prodloužení lhůty k vyjádření, byly vážné.

2) Jeho podání z 23. 12. 2009 bylo i vyjádřením ve věci samé (toto vyjádření obsahovalo).

3) Žaloba je napsána způsobem, který neumožňuje se k ní řádně vyjádřit.

Žalobce ve vyjádření navrhuje dovolání odmítnout jako zjevně bezdůvodné, maje napadené rozhodnutí za správné.

N e j v y š š í s o u d zrušil rozhodnutí soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Z o d ů v o d n ě n í :

Nejvyšší soud shledává dovolání přípustným dle § 237 odst. 1 písm. c) pro posouzení otázek dovoláním otevřených v rovině dovolacího důvodu dle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř.

U přípustného dovolání přihlíží Nejvyšší soud z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.) též vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Právě takovou vadou – byť dovoláním nenamítanou – je řízení zjevně postiženo.

Zákonem č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčním zákonem), byl s účinností od 1. 1. 2008 zrušen zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání (dále též jen „ZKV“); srov. § 433 bod 1. a § 434 insolvenčního zákona.

Pro zákon o konkursu a vyrovnání se přitom i v době jeho účinnosti uplatňovala ustanovení občanského soudního řádu pouze přiměřeně a subsidiárně (nestanovil-li zákon o konkursu a

vyrovnání jinak) – srov. § 66a odst. 1 ZKV.

Podle ustanovení § 432 insolvenčního zákona pro konkursní a vyrovnací řízení zahájená před účinností tohoto zákona se použijí dosavadní právní předpisy.

Toto ustanovení bylo dosud Nejvyšším soudem standardně vykládáno tak, že pro konkursní a vyrovnací řízení zahájená podle zákona o konkursu a vyrovnání, která pokračují po 1. 1. 2008, se po uvedeném datu použije coby „dosavadní právní předpis" nejen zákon o konkursu a vyrovnání, ve znění účinném do 31. 12. 2007, nýbrž i občanský soudní řád, ve znění účinném do 31. 12. 2007 (srov. např. usnesení Nejvyššího soudu uveřejněné pod číslem 16/2009 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Rozhodovací praxe Nejvyššího soudu je ovšem také ustálena v závěru, že „dosavadní právní předpisy" ve smyslu § 432 odst. 1 insolvenčního zákona se použijí nejen pro dříve (před 1. 1. 2008) zahájená konkursní a vyrovnací řízení, nýbrž i pro spory vedené na základě těchto (konkursních a vyrovnacích) řízení, tedy i pro spory vyvolané konkursem, jak jsou pojmenovány např. ve stanovisku občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 13. 6. 2007, Opjn 8/2006, uveřejněném pod číslem 74/2007 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek. Srov. k tomu např. důvody rozsudků Nejvyššího soudu uveřejněných pod čísly 74/2009, 86/2009, 114/2009, 20/2010, 42/2010, 63/2010, 64/2010 (rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu), 66/2010, 68/2010, 88/2010, 102/2010 a 103/2010 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (v posledním z označených rozhodnutí bylo řízení o žalobě o určení pravosti pohledávky v konkursu prohlášeném podle zákona o konkursu a vyrovnání zahájeno rovněž po 1. 1. 2008).

Takový výklad § 432 odst. 1 insolvenčního zákona je plně v souladu s logikou věci, když tzv. doprovodným zákonem k insolvenčnímu zákonu (zákonem č. 296/2007 Sb.) byla s účinností od 1. 1. 2008 v občanském soudním řádu ustanovení týkající se konkursu a vyrovnání, jakož i sporů jimi vyvolaných nahrazena nebo zrušena tak, že od uvedeného data pojednává občanský soudní řád pouze o insolvenčním řízení a incidenčních sporech projednávaných v jeho rámci. Přitom je zjevné, že na rozdíl od konkursních a vyrovnacích řízení podle zákona o konkursu a vyrovnání, která již od 1. 1. 2008 nově zahájit nelze, spory jimi vyvolané mohou být (stejně jako tomu bylo v tomto případě) zahájeny i po 1. 1. 2008.

Pro spory vyvolané konkursem prohlášeným (byť i po 1. 1. 2008) v konkursním řízení zahájeném před 1. 1. 2008 podle zákona o konkursu a vyrovnání, se tudíž uplatní jako „dosavadní právní předpis" ve smyslu § 432 odst. 1 insolvenčního zákona také příslušná ustanovení občanského soudního řádu, ve znění účinném do 31. 12. 2007. To platí nejen pro určení věcné příslušnosti soudu (§ 9 odst. 3 písm. t/ o. s. ř., ve znění účinném do 31. 12. 2007), místní příslušnosti soudu (§ 88 písm. i/ o. s. ř., ve znění účinném do 31. 12. 2007) nebo pro posouzení přípustnosti dovolání (§ 238a odst. 1 písm. a/ o. s. ř., ve znění účinném do 31. 12. 2007), nýbrž i pro úpravu týkající se přípravy jednání (§ 114b o. s. ř., o. s. ř., ve znění účinném do 31. 12. 2007) a zákonné koncentrace řízení (§ 118b o. s. ř., ve znění účinném do 31. 12. 2007).

Na uvedeném ničeho nezměnila (s dále popsanou výjimkou) ani novela občanského soudního řádu provedená s účinností od 1. 7. 2009 zákonem č. 7/2009 Sb. Skutečnost, že tento zákon znovu zavedl pravidla pro určování výlučné místní příslušnosti soudu pro spory vyvolané konkursem nebo vyrovnáním (srov. § 88 písm. o/ o. s. ř., ve znění účinném od 1. 7. 2009), je přitom zjevnou legislativní chybou; k tomu, aby bylo možné hovořit o smysluplném záměru zákonodárce, chybí totiž v dnešní podobě občanského soudního řádu ustanovení, jež by nejprve určovalo, že krajský soud (u kterého jedině může být prováděn konkurs a vyrovnání podle zákona o konkursu a vyrovnání) je k projednání a rozhodnutí takových sporů věcně příslušný[*]. Jedinou změnou, kterou lze s účinností od 1. 7. 2009 pokládat na základě zákona č. 7/2009 Sb. za uplatnitelnou v konkursním a vyrovnacím řízení

vedeném podle zákona o konkursu a vyrovnání a ve sporech takovým řízením vyvolaných (a to vzhledem k obsahu článku II. bodu 4 uvedeného zákona), je nová úprava doručování písemností a předvolávání k soudu, včetně nového důvodu zmatečnosti podle § 229 odst. 1 písm. h) o. s. ř., ve znění účinném od 1. 7. 2009 (srov. k tomu v literatuře Drápal, L., Bureš, J. a kol.: Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1.vydání. Praha, C. H. Beck, 2009, str. 380-381).

V poměrech dané věci výše formulované závěry znamenají, že ačkoliv byl spor o určení pravosti pohledávky, coby spor vyvolaný konkursem prohlášeným podle zákona o konkursu a vyrovnání, zahájen po 1. 7. 2009 (9. 9. 2009), měl jej soud prvního stupně i odvolací soud projednat a rozhodnout o něm (s výjimkou nové úpravy doručování písemností a předvolávání k soudu) podle občanského soudního řádu, ve znění účinném do 31. 12. 2007.

Podle ustanovení § 114b o. s. ř., ve znění účinném do 31. 12. 2007, vyžaduje-li to povaha věci nebo okolnosti případu, může předseda senátu, s výjimkou věcí, v nichž nelze uzavřít a schválit smír (§ 99 odst. 1 a 2), a věcí uvedených v § 118b a § 120 odst. 2, místo výzvy podle § 114a odst. 2 písm. a), nebo nebylo-li takové výzvě řádně a včas vyhověno, žalovanému usnesením uložit, aby se ve věci písemně vyjádřil a aby v případě, že nárok uplatněný v žalobě zcela neuzná, ve vyjádření vylíčil rozhodující skutečnosti, na nichž staví svoji obranu, a k vyjádření připojil listinné důkazy, jichž se dovolává, popřípadě označil důkazy k prokázání svých tvrzení. K podání vyjádření určí lhůtu, která nesmí být kratší než 30 dnů od doručení usnesení.

Dle ustanovení § 118b odst. 1 o. s. ř., ve znění účinném do 31. 12. 2007, ve věcech ochrany osobnosti podle občanského zákoníku, ve věcech ochrany proti uveřejňování informací, které jsou zneužitím svobody projevu, slova a tisku, popřípadě ochrany práv třetích osob podle právních předpisů o hromadných informačních prostředcích, ve sporech vyvolaných konkursem a vyrovnáním, o základu věci ve sporech o ochranu hospodářské soutěže, o základu věci ve sporech o ochranu práv porušených nebo ohrožených nekalým soutěžním jednáním, o základu věci ve sporech z porušení nebo ohrožení práva na obchodní tajemství a v dalších případech stanovených zákonem mohou účastníci uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání nejpozději do skončení prvního jednání, které se v nich konalo; k později uvedeným skutečnostem a důkazům se nepřihlíží. To neplatí, jde-li o skutečnosti nebo důkazy, jimiž má být zpochybněna věrohodnost provedených důkazních prostředků, které nastaly (vznikly) po prvním jednání nebo které účastník nemohl bez své viny včas uvést.

Jak v této souvislosti přiléhavě uzavřel již Vrchní soud v Praze v usnesení ze dne 23. 5. 2003, sp. zn. 13 Cmo 56/2003, uveřejněném v časopise Soudní judikatura číslo 1, ročníku 2004, pod číslem 16, řízení o určení pravosti pohledávky v konkursu vedeném podle zákona o konkursu a vyrovnání, je ve smyslu ustanovení § 118b odst. 1 o. s. ř. (ve znění účinném do 31. 12. 2007) sporem vyvolaným konkursem; v tomto řízení proto nelze postupovat podle § 114b o. s. ř. (ve znění účinném do 31. 12. 2007).

Vzhledem k tomu, že soudy nižších stupňů výše popsané zásady nerespektovaly, zatížily řízení vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci; užití nesprávného znění občanského soudního řádu bylo totiž určující pro (ne)správnost závěru, že rozsudek pro uznání mohl být vydán. Nejvyšší soud proto, aniž nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), rozsudek odvolacího soudu a spolu s ním ze stejných důvodů i rozsudek soudu prvního stupně zrušil, včetně závislých výroků o nákladech řízení a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2, věta za středníkem, odst. 3 o. s. ř.).

V další fázi řízení soud prvního stupně (odvolací soud) věc projedná a rozhodne (s výjimkou popsanou shora) podle občanského soudního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2007.

*) *Uvedená legislativní chyba byla napravena zákonem č. 218/2009 Sb., jenž s účinností od 20. 7. 2009 opět zrušil § 88 písm. o/ o. s. ř., ve znění zavedeném zákonem č. 7/2009 Sb.*